

SEBESTYÉN GÉZA
(1912—1976)

Az Országos Széchényi Könyvtár vezetői és munkatársai nevében megrendülten búcsúzunk Sebestyén Gézától.

Mindenekelőtt a nemzeti könyvtár halottjának érezzük őt. Ennek a könyvtárnak a szolgálatára készült fel egész korábbi pályája során, életének két évtizedét áldozta reá s most történetének korszakhatárán hagyta azt itt.

De nemcsak a Széchényi Könyvtár halottja. Távozása az egész magyar könyvtárügy és művelődéspolitiká pótolhatatlan vesztesége.

*

Ideálokban hívó, a személytelenségig puritán ember volt; elveihez, eszméihez mindig meggyőződéssel és szívósan ragaszkodott. Tervei előtt nem ismert akadályt. Ízig-vérig demokrata és született optimista, aki tudatosan keresett mindent, ami új, fejlettebb,

haladó, de mégis megbecsülve a múltat, elődeit, mestereit. Minden feladatát szolgálatként fogta fel, munkatársaiban, partnereiben csak a pozitívumot keresve és minden egyebet érdektelennek minősítve.

Mindig a jövő érdekelte. Hitt benne; legfontosabb dolgának azt tartotta, hogy a nemzeti művelődés jövőjének építésében részt vállalhasson.

Dinamikus egyéniség volt, aki álláspontját a kiváló pedagógus magyarázó készségével tudta mindenki számára világossá tenni. Rendkívüli érzéke volt elvi alapok keresésére, vitaindító logikai rend teremtésére; pusztán ezzel viták eredményét sokszor már el is döntötte. Hallatlanul fogékony volt a kritika befogadására. Vallotta, hogy a példa és a tapasztalat meggyőzőbb, mint a végtelen vita.

Úgy vélte, hogy nálunk ma nem a tudás, hanem a megvalósítás tudománya

hiányzik. Ezért képviselte sokszor, messzebbre tekintve, nem a mai, hanem a holnapi realitást.

A pályatársakkal való kapcsolatban magatartását az emberi tisztelet és felelősségérzet, a közös szakma szeretete szabta meg. Jóhiszemére, segítségére mindig mindenki számíthatott. Tudott részt venni más gondjában és tudta a tapintatot és könyörületet minden más elé helyezni. Az etikus magatartás parancsa alól felmentést nem ismert.

Szenvedélye volt a könyvtáros-mesterség. Életét tette rá, a szó szoros értelmében, tizenhat órás napi keretben, huszonnégy órás gonddal. Magánéletének idejét is könyvtári munkájának adta.

Amire mégis szakított időt: az irodalom, a történelem, a képzőművészet. Sok klasszikus alkotás életre szóló élménye mellett ezekben is fiatalos készséggel kereste az újszerűt, újat mondót, a vitatottat.

Betegsége során barátai óvták a korábbi munkáim folytatásától. Hallani sem akart könnyítésről. Tudta, hogy kockázatot vállal, de úgy érezte, érdemes. Folytatni akarta munkáját. Nem kerülhetett rá sor.

*

A fiatal tanár pályája a nyelvtudománytól indult. A magyar nyelvészek nagy számvevője, Pais Dezső a fiatal Sebestyén Gézát, nagy sikerű, kétszer kiadott doktori értekezése után mindvégig „hűtlen nyelvészként” tartotta számon. A tehetséges nyelvész azonban a szaktudományi stúdium és alkotás helyett — nem könnyű szívvel — a könyvtárosságot választotta, de annak legátfogóbb, művelődéspolitikai jelentőségű szintjét.

A Széchényi Könyvtárba 1958-ban lépett mint főigazgató-helyettes és egyben a Könyvtártudományi és Módszertani Központ első vezetője, programadója és szervezője.

*

A könyvtáros Sebestyén Géza a magyar könyvtartan és könyvtárszervezés legsokoldalúbb modern képviselője. Főlényesen otthon volt a könyvtartan egész területén, elméletben és gyakorlatban; ennek köszönhetette országos szakmai tekintélyét.

Művelődéspolitikai alapállása talaján szinte pályája kezdetétől személyében példázza a tudományos és közművelődési könyvtárak összetartozását. Munkássága mindvégig kétirányú, kettős maradt.

Mindennél fontosabb feladatnak tartotta tömegkönyvtáraink felszabadulás előtti szegénytelen állapotának a megjavítását, a továbbiakban pedig a könyvtárügy társadalmi súlyának, megbecsülésének a fokozását. Minden külföldi példát szemmel tartott, keresve, ami azokból a magyar viszonyokra alkalmazható. Számolt a társadalmi fejlődéssel, a szellemi munka térhódításával, igényeinek növekedésével.

Felfogása, könyvtárszemlélete a századelő haladó magyar előzményeire épült; a tömegkönyvtárak hálózatszerű működésének az 1919-es elődök nyomán úttörője.

A közművelődés politikai program volt számára: a parasztok, munkások, peremkerületiek, a nép kulturális felemelkedésének útja. Nincs Magyarországon

közművelődési könyvtár, mely közvetlenül, vagy közvetve ne kapott, ne nyert volna munkássága révén.

A tudományos könyvtárakat — pályakezdése óta — együttműködésben, munkamegosztásban, kooperációban képzelte el. Korán felismerte a szakkönyvtárak növekvő jelentőségét. Ellenfele, opponálója volt minden arisztokratizmusnak, a szellemi munka szintjeit változatosságukban és átmeneteikben fogta fel. A könyvtárat a tudomány fegyvertárának tekintette; vallotta, hogy a könyvtáros feladata mindenekelőtt a tudomány és kultúra szolgálata.

Élén járt azoknak, akik a negyvenes-ötvenes évek fordulójától kezdve a magyar tudományos könyvtárak szemléleti és munkaszervezeti reformját sürgették és érlelték.

Átfogó ismereti és tapasztalati anyaga tette lehetővé, hogy Sallai Istvánnal együtt a legáltalánosabban használható modern magyar könyvtáros-kézikönyvet írja meg.

Üttörő képviselője lett a könyvtári informatika ügyének, fáradhatatlan gondozója az egyetemes tizedes osztályozásnak, majd teljes kiadásának főszerkesztője.

*

Kit vesztett Sebestyén Géza halálával a Széchényi Könyvtár?

A nemzeti könyvtárat mindig a kultúra intézményeinek élvonalában, a nemzeti múzeum és nemzeti színház mellett helyezte el.

A hagyományt, melyet a nemzeti könyvtár feladatkörét illetően az elődöktől átvett, továbbfejlesztette. A könyvtár történetének nagy könyvtáros-egyéni ségei sorába írta be nevét.

Központi szerepet szánt a nemzeti könyvtárnak a modern magyar könyvtárügyben. Írásaiban hatásosan bontakozik ki a Széchényi Könyvtár kettős feladatkörének diptychona: gyűjteményeivel a nemzet könyvtáraként, közérdekű könyvtárközi tevékenységével pedig — egyenlők közt — a hazai könyvtárak összekötőjeként és hivatalaként működven.

Újjászervezte és megindította a nemzeti bibliográfia számos kiadványformáját. Személyes irányítással és közvetlen munkával közreadáshoz segítette a Magyar Könyvészet sorozatának felszabadulás utáni ciklusát és a szerkesztés vég szakaszába juttatta a két világháború közötti magyar könyvtermés annyira várt első összefoglaló bibliográfiáját.

Nevéhez kötődik — mint legnagyobb jelentőségű alkotása — a Széchényi Könyvtár új épületének koncepciója, belső térrendezése, programja. Ez a munka évek fejtörését, örömét és gondját jelentette számára. Tragikus igazságtalansága a sorsnak, hogy az épület elkészültét nem érhetette meg.

Utolsó éveinek energiáját jórészt arra fordította, hogy a nemzeti könyvtári bibliográfiai munkának a nemzetközi információs rendszerekbe való bekapcsolását előkészítse. Kezdeményezője volt a számítógép-technika könyvtári-bibliográfiai alkalmazásának.

Személyéhez fűződik a nemzeti könyvtárban a külföldi hungarikumok számbavételének és begyűjtésének sok kezdeménye és eredménye. Rendkívül fontosnak tartotta a könyvtár nemzetközi kapcsolataiban a külföldi magyarság kultúrájának a segítségét. Ugyanakkor — az egyéb kapcsolatoknál fontosabbnak ítélve — szívósan építette a kapcsolatokat a szomszédos csehszlovák, jugoszláv, szovjet

és román könyvtárakkal, kultúrájuk tisztelete jegyében és körükben a Széchényi Könyvtárnak sok őszinte barátot szerezve.

Abban a tizennyolc esztendőben, melyet a könyvtárban töltött, alaposan megismerte a gondjaira bízott osztályok sajátos gyűjteményi és munkaviteli gondjait. Részleteket sem háritott el; tisztában volt azzal, hogy elmosódott kép-pel mit sem kezdhet.

Főigazgató-helyettesi munkáját is szolgálatként fogta fel, reggeltől estig mindenki számára rendelkezésre állván. De igényét a maga mércéjéhez szabta: nem fogadott el ezen alul maradó megoldásokat. Vállalta az igazgatási feladatok, az adminisztráció rabságát, mely az alkotó időt vette igénybe, elkerülhetetlenül.

Nem érhetette meg a nemzeti könyvtár általa remélt és tervezett megújulását.

De midőn a Széchényi Könyvtár megnyithatja a Budavári Palotában kapuját, az újjászervezett könyvtár élete Sebestyén Géza programját valósítja majd meg.

Ez lesz érenél maradóbb emléke.

Pajkossy György

A temetésen elhangzott búcsúbeszéd.